Opetus- ja kulttuuriministeriö 18.4.2018

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asiantuntijalausunto; jaoston kokous 19.4.2018 klo 12.15

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022

Vuosien 2019 - 2022 julkisen talouden suunnitelmassa hallitus esittää opetus- ja kulttuuritoimen pääluokan loppusummaksi vuodelle 2022 noin 6,3 mrd. euroa, mikä on noin 0,3 mrd. euroa vähemmän kuin kuluvana vuonna. Kehysriihessä pääluokkaan päätettiin kohdistaa kehysvuosille noin 22 - 28 milj. euron lisäpanostukset, jotka kohdistuivat lähes kokonaisuudessaan opetustoimen kehittämiseen sekä opintotukeen. Toisen asteen opiskelijoiden yhdenvertaisuutta parannetaan nostamalla myös lukiokoulutuksen lukuvuoden opintotukikuukausien enimmäismäärä 10 kuukauteen.

Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen on kehyskauden keskeisimpiä koulutuksen haasteita. Siihen liittyen hallitus on jo toteuttanut hallituskaudella eri koulutusasteita koskevia uudistuksia.

Kehysriihen yhteydessä hallitus päätti käynnistää jo tänä vuonna kertaluonteisia nopeasti vaikuttavia toimenpiteitä. Päätetyt toimenpiteet liittyvät työvoiman osaamisen kehittämiseen sekä etenkin yritysten koulutustarpeisiin aloilla, joilla on pulaa osaajista ja jotka ovat keskeisiä kasvun kannalta. Toimenpiteisiin varataan kevään lisäbudjetissa yhteensä 54 miljoonaa euroa, joista opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutuksiin 30 miljoonaa euroa. ICT-alan ja muiden työvoimapula-alojen osaajien muuntokoulutuksiin varataan 10 miljoonaa euroa. Ammatillisessa koulutuksessa lisätään työvoimapoliittista koulutusta ja toteutetaan pilotti, jossa luodaan malli alan vaihdon täsmäkoulutuksiin. Tähän varataan 16 miljoonaa euroa. Tarkoituksena on kehittää voimassa olevaa ammatillisen koulutuksen järjestelmää siten, että se aiempaa täsmällisemmin voisi vastata alan vaihtajien tarpeisiin. Luku- ja kirjoitustaidon ja suomen tai ruotsin kielen osa-aikaista ja joustavaa koulutusta lisätään vapaan sivistystyön oppilaitoksissa 2 miljoonalla eurolla. Heikkojen perustaitojen varassa olevien osaamisen parantamiseen kohdistetaan 2 miljoonaa euroa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa valmistellun jatkuvan oppimisen uudistuksen (Osaava Suomi). Ammatillisen koulutuksen uudistuksen sekä työvoima- ja kasvupalvelukoulutusten joustavuutta hyödynnetään ja korkeakoulujen koulutustarjontaa ja oppimisympäristöjä avataan sekä yksilöiden että elinkeinoelämän hyödynnettäväksi. Tutkinnon osien tai sitä pienempien kokonaisuuksien (moduulien) suorittamisesta tehdään avointa ja joustavaa. Tutkintoon johtamattoman koulutuksen painoarvoa korkeakoulujen taloudellisessa ohjauksessa lisätään.

Opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyönä käynnistetään jatkuvaa oppimista tukevan digitaalisen palvelukokonaisuus. Se yhdistää jatkuvaa oppimista tukevat palvelut, osaamisen kartoitus- ja tunnistamispalvelut, urasuunnittelu- ja ohjauspalvelut sekä osaamisen hankkimisen ja kehittämisen palvelut. Hanke käynnistetään nykyrahoituksella.

Yleissivistävän ja varhaiskasvatuksen alueella päätettiin toteuttaa merkittäviä kehittämishankkeita. Ensimmäisen vieraan kielen eli A1-kielen opiskelu alkaa tulevaisuudessa jo peruskoulun ensimmäisen vuoden keväällä. Varhaisempi kieltenopetus koskee kaikkia ensimmäisen vuoden oppilaita 1.1.2020 alkaen. Varhentamisen vaatimat asetusmuutokset annetaan syksyllä 2018 ja opetussuunnitelmat Opetushallituksessa vuoden 2019 aikana. Muutoksesta aiheutuvat kustannukset korvataan kunnille korottamalla kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia 7,5 milj. eurolla vuodelle 2020 ja 12 milj. eurolla vuodesta 2021 lukien.

Lukiouudistuksen toteuttamiseen päätettiin kohdistaa 8,5 milj. euron lisärahoitus. Lisärahoitus suunnataan valtaosin erityisopetuksen laajentamiseen kaikille lukiolaisille, henkilökohtaisen opinto-ohjauksen vahvistamiseen ja ylioppilastutkinnon uusimisrajoitusten poistamiseen. Opintojen rakenne luo uudenlaisia mahdollisuuksia tehdä oppiainerajat ylittävää yhteistyötä ja monipuolistaa lukio-opintojen tarjontaa. Määrärahalla edistetään myös lukioiden ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä. Uudistuksella varmistetaan laaja yleissivistys ja vahvat jatko-opintovalmiudet. Opintojen rakenne mahdollistaa entistä joustavamman opetuksen järjestämisen ja aiempaa laajempien oppiainerajat ylittävien opintokokonaisuuksien tarjoamisen. Lukiolaisten tuki ja ohjaus vahvistuvat ja korkeakoulu- ja työelämäyhteistyö sekä kansainvälisyys lisääntyvät.

Varhaiskasvatuksen tasa-arvoa ja osallistumisastetta edistetään ja tarkoitukseen kohdennetaan 10 miljoonan euron lisämääräraha vuodelle 2019. Tavoitteena on pienentää ryhmäkokoja ja palkata lisähenkilöstöä haasteellisilla alueilla toimiviin päiväkoteihin. Tasa-arvoavustus kohdennetaan varhaiskasvatuksen järjestäjille.

Lisäksi 5-vuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluja laajennetaan ja jatketaan, johon päätettiin kohdistaa 5 miljoonan euron lisämääräraha. Rahoituksella korvataan maksutulojen menetyksiä niille kunnille, jotka sitoutuvat jättämään maksut perimättä 5-vuotiaiden varhaiskasvatuksesta. Ensimmäinen vaihe jo aiemmin päätetystä maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilusta käynnistyy elokuussa. Maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun laajentamisen tavoitteena on saada kokeiluun lisää kuntia ja nostaa siten 5-vuotiaiden lasten osallistumisastetta varhaiskasvatuksessa. Kokeilun laajentamisen kautta saadaan myös laajempaa näkemystä 5-vuotiaiden varhaiskasvatuksen pedagogiikan kehittämisestä ja mahdollisuuksista laajentaa esiopetusta kaksivuotiseksi.

Opintotuen osalta hallitus päätti, että pienituloisten perheiden opiskelijoille ryhdytään maksamaan opintotuen oppimateriaalilisää vuoden 2019 elokuusta lukien. Oppimateriaalilisä olisi noin 46 euroa kuukaudessa. Siihen ovat oikeutettuja toisen asteen alle 20-vuotiaat opiskelijat, joiden vanhempien yhteenlasketut vuositulot jäävät alle 40 950 euron. Oppimateriaalilisää saisi arviolta lähes 40 000 toisen asteen opiskelijaa. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa vuotta 2019 koskevan valtion talousarvion yhteydessä. Oppimateriaalilisällä on tarkoitus edistää tasa-arvoa, jossa jokaiselle nuorelle taataan mahdollisuus kouluttautua. Lisäksi edistetään sitä, että jokaisella peruskoulun päättävällä nuorella tulee olla taloudellisesti mahdollista jatkaa suoraan opintoja toisella asteella.

Kulttuurin rahoitusjärjestelmää uudistetaan toteuttamalla museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistus ja parantamalla esittävän taiteen ns. vapaiden ryhmien toimintaedellytyksiä. Uudistukset pohjautuvat asiaa valmistelleen työryhmän ehdotuksiin ja niistä saatuihin lausuntoihin. Uudistuksen toimeenpanoon osoitetaan lisärahaa 7 miljoonaa euroa vuosittain vuodesta 2020 lukien.

Saamelaismuseo Siidan tiloja laajennetaan ja peruskorjataan museon kokoelmien lisääntymisen ja museon suuren suosion johdosta. Hallitus varasi kehysriihessä määrärahat remontista aiheutuviin kohonneisiin vuokrakustannuksiin siten, että pysyvä määrärahalisäys on vuositasolla 986 000 euroa.

Näkövammaisten kirjastolle myönnetään kehyskaudelle yhteensä 0,53 milj. euron lisämääräraha ikäihmisten erityistarpeisiin vastaavan verkkopalvelumuodon uudistamista varten sekä Museovirastolle 0,5 milj. euroa kustannuksiin, jotka aiheutuvat kokoelmien keskittämisestä ja siirrosta vanhasta keskusvarastosta Vantaan kokoelmakeskukseen. Helsingin Musiikkitalon urkuhankintaa varten osoitetaan 0,5 miljoonaa euroa purkamalla Veikkaus Oy:n jakamattomien voittovarojen rahastoa. Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminnan laajentamiseen saamen kielen elvyttämiseksi osoitetaan vuosittainen 0,15 milj. euron lisäpanostus.

Edellisissä julkisen talouden suunnitelmissa päätetyt valtion talouden sopeuttaminen, kilpailukykysopimuksen huomioon ottaminen ja indeksitarkistusten väliaikainen jäädyttäminen vaikuttavat edelleen kehyskauden määrärahatasoon vuoden 2019 osalta. Toisaalta erityisesti korkeakoulusektorilla on aiemmin päätettyjä määräaikaisia lisäpanostuksia mm. opettajankoulutuksen kehittämisohjelman

toteuttamiseen ja korkeakouluopetuksen kehittämisen, digitaalisten oppimisympäristöjen vahvistamisen ja ympärivuotisen opiskelun edellytysten parantamisen toimenpiteisiin.